

Des de la cultura del mecenatge al mecenatge de la cultura

El Conca i l'Ateneu Barcelonès insten al Govern i al Parlament de Catalunya a promoure una llei de mecenatge equiparable a les dels països més avançats

Fa dues dècades de l'aprovació pel Congrés dels Diputats de la primera llei de mecenatge, que es definí com a llei de fundacions i d'incentius fiscals (1994), sent producte del pacte entre CiU i el partit socialista, amb l'oposició frontal dels populars —que un any després van guanyar per la mínima les eleccions generals. Com havien anunciat, la van frenar i no van portar al Congrés un nou text fins que no van disposar de la majoria absoluta a la legislatura següent, amb aprovació el desembre del 2002, el qual text afavoria el mecenatge dels grans trusts econòmics

Promovent la primera llei, el pragmatisme del catalanisme polític aconseguí introduir la cultura del mecenatge a la política de l'Estat, que encara es regia per una Ley de Beneficiencia de mitjan segle XIX, a partir de la qual s'havien desenvolupat els decrets que regien l'activitat de les fundacions. Fins aleshores, les associacions culturals no tenien cap altre finançament que les quotes socials, els rèdits del seu patrimoni i unes escasses subvencions institucionals i molt localitzades entitats que destacaven pel servei inquebrantable a un règim, que no era precisament fiscal.

La proposta d'incentivar el mecenatge per a les associacions havia estat impulsada des de Catalunya, arran dels congressos dels diferents àmbits associatius, convocats des d'un Departament de Cultura de la Generalitat per al qual el traspàs de competències plenes no contemplava les subvencions a l'activitat associativa. Especialment els ateneus i les entitats que disposaven d'equipaments propis sentien la necessitat de buscar fons per posar al dia aquella extraordinària xarxa de teatres i cinemes, sales de ball, biblioteques, sales d'actes i exposicions... Els magnífics cafès dels ateneus o casinos populars —tot sovint modernistes— han estat autèntics centres de dinamització i relació de la vida local. Tot plegat havia sobreviscut quatre dècades de dictadura sota un estricte control governatiu. De les autoritats, com a molt, havien aconseguit una mal dissimulada tolerància.

Sobreviure havia estat possible gràcies a la tradició del que s'ha acabat coneixent com la cultura del mecenatge popular, gràcies a la que Catalunya disposava en arribar la democràcia d'una gran xarxa d'equipaments socioculturals: més de quatre-cents casinos populars, més de vuit-centes sales polivalents: teatres, cinemes, salons de ball, d'actes... Tot va ser convenientment inventariat en la

primera legislatura de la Generalitat. Els agents del Departament de Cultura van sentir per tot arreu: «Necessitem diners per posar al dia les nostres instal·lacions...» i sovint es van fer les reformes més urgents recobrant l'aportació de feina i fons dels associats i una part dels costos del minso pressupost que anà nodrint la institució autonòmica reestructurant partides pressupostàries. Mentre a les Espanyes tiraven quan calia dels pressupostos de l'Estat, la tradició de la cultura del mecenatge no era altra que rascar-se la butxaca i posar-se a pensar, actitud que es va anar complementant des d'uns minsos pressupostos autonòmics. A cavall dels segles XIX i XX Catalunya va entendre que, «si no ens ho fèiem nosaltres, no hi havia res a pelar...». Els nostres avantpassats s'ho van pagar, però també van gaudir d'unes possibilitats d'esbarjo i de serveis socioculturals que van trigar dècades a arribar al conjunt de l'estat o no hi han arribat fins que la societat del benestar social els ha universalitzat.

Des dels poder de l'Estat espanyol ha costat d'entendre una Catalunya que —tot implantant un model de convivència obert i progressista— s'havia fet pròspera en gran part per una societat civil que importava les propostes de progrés que s'impulsaven arreu d'Europa. En general, els casinos espanyols eren societats classistes tancades al poble amb el forrellat del «reservado el derecho de admisión», i les seves fundacions servien a la protecció fiscal del sistema bancari i a salvar la mala consciència del titulars d'algunes grans fortunes. Què infreqüent és a les castilles el cas de l'admirada Teresa Roca, creadora de la Fundació Bofill recentment traspassada, qui, en heretar una gran fortuna, la dedicà al bé públic. A Catalunya trobaríem altres grans exemples positius, com pot ser el cas de la família Carulla. Alguns també com a les Espanyes en la línia de fomentar —massa sovint des de la mala consciència— el record de personatges que no sempre han fet el bé comú, que aspiraven a la consideració de benefactors, a compte de la seva generositat. Vist tot plegat, devia ser prou complicat fer entendre la nostra cultura del mecenatge als titulars de les grans fundacions bancàries i fins i tot les de l'Estat, no poques d'aquelles promogudes per o des dels organismes de la dictadura que encara no hem superat.

Aquí les associacions populars implicades en la promoció sociocultural foren les que entorn els anys vuitanta —tan aviat com el centralisme progressista necessità els vots del catalanisme polític— van fer sorgir la necessitat de promoure la iniciativa parlamentària a què es van sumar altres estaments socials, especialment les fundacions que volien millorar els avantatges fiscals que la legislació els havia atorgat en base a la seva funció social sense ànim de lucre, equiparant-los als retorns econòmics molt més generosos que s'aplicaven per Europa (França acabava de promulgar la Llei Jack Lang, que molt més generosa que la nostra, es presenta com a model) i els Estats Units d'Amèrica, on el sistema de fundacions és la base essencial de l'altruisme privat.

La llei també contempla la desgravació per la compra d'obres d'art, que havia rebut un fort impacte negatiu a causa de la crisi econòmica d'aquell moment de fa més de vint anys. I no és estrany que, ara, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CONCA) i l'Ateneu Barcelonès portin a Barcelona Robert Fohr, responsable de mecenatge al si del Ministeri francès de Cultura i Comunicació, per a explicar el model que segueix el seu país en el marc de la presentació del que han titulat Declaració de Compromís amb el Mecenatge Cultural. Es tracta d'una acció lloable; però només una més, per

molt solemnement que sigui presentada.

La clau de volta del mecenatge, per ara, no la té pas malauradament el govern de la Generalitat, sinó el govern espanyol. Encara que sembli mentida, la qüestió tampoc no depèn del Ministerio de Cultura. La Hisenda de l'Estat regula les desgravacions i ja ha demostrat que no està disposada a deixar anar ni un sol euro per afavorir els milers d'associacions socioculturals que, com s'ha pogut saber aquests dies, el Ministerio del Interior considera objecte de sospita i vigilància. El ministre català del govern espanyol sap prou bé que el moviment associatiu cultural català constitueix el pes més influent de la immensa societat civil que començà demanant el dret a decidir i, superant l'autonomisme per una nefasta gestió política i una reiterada actitud despòtica, ha acabat per exigir un referèndum per a l'autodeterminació de Catalunya. És evident que la ja referida Declaració pel Mecenatge o és un brindis al sol o una nova aportació al procés cap a una Catalunya en llibertat.

Q